

Pán veľký spisovateľ

(Text v pôvodnej verzii bez redakčných úprav)

Ako som začal písať? A prečo? Rád sa túto otázku sám seba pýtam dokola znova a znova. A znova a znova si rád odpovedám. Ja, pán veľký spisovateľ, ktorý prekvapil celé Slovensko svojimi krátkymi poviedkami, odpovedám na otázky seba, žurnalistu, ktorý pripravuje nový článok o nádejných literárnych talentoch do prestížneho slovenského mesačníka. „Viete, je to ako keby ste sa ma pýtali, ako som začal so sexom...“ Chápavo a s úsmevom začnem pokyvkať hlavou. Je to úplne jasné – tak silná túžba, možno i talent, sa nakoniec prederú na povrch, nezastaviteľným pudom sa prehryzú ku konkrétnej podobe, tak prirodzene ako sa väčšina z nás dopracuje k prvému milovaniu. Jasné, je to úplne jasné, pán veľký spisovateľ. Pre veľkého spisovateľa to ale nebolo vždy také jasné. Skôr, ako si sám seba začal predstavovať ako veľkého spisovateľa šlo vlastne len o akúsi anomáliu, zmätok v ináč celkom usporiadanom živote. „Niečo mi chýbalo“, hovorím zamyslene. „Áno, takto som sa postupne dopracoval k týmto riadkom. A nič nebolo zo začiatku jasné. Skúsil som niečo napísať. Zopár slov, viet. Väčšinu z nich som vzápätí hneď zmazal. Na počítači to ide tak nedôstojne rýchlo. Chýba tomu to gesto – pokrčiť alebo roztrhať počmáraný papier a s ľahkým úsmevom ho hodiť do koša. Alebo len tak na zem. Na počítači sa ale písmenká len vymažú, klikne sa na ikonku „uložiť“ a minúty, či dokonca hodiny nesmelého prvotného tvorenia boli preč. Ostal len pocit minútého času. Zo začiatku som mal pocit, že ten čas bol premárnený. Po chvíli som ho ale premenoval na „minutý“. A minutý správne – skúšaním niečoho nového. Je to už proste tak. Kedysi sa platilo peniazmi, lebo ich bolo málo. Za ne si človek kúpil papier, atrament, pierko... Dnes sa platí časom (lebo ho je málo). Všetko ostatné si človek bez problémov zaobstará.“

To boli moje začiatky. „Začal som si písať denník“, dodávam s úsmevom. Takto to začalo. Dlhو som koketoval, a dodnes koketujem s francúzštinou. Je to krásny jazyk. Ale to nie je jediný dôvod, prečo som sa jej už určitú dobu držím. Je neoddeliteľnou súčasťou mňa. Zažil som v nej kus svojho života. A mimo toho je to i moja trofej – jazyk, ktorý mi nebol daný, jazyk, ktorý som sa naučil sám, roky na ňom pracoval a zdokonaľoval ho do dnešnej podoby, jazyk, ktorý je mojou pýchou. (Moja pýcha – i ona mi dnes pomáha písať tieto riadky, prikrášľuje myšlienky, radí pri formulovaní). Od začiatku som teda vo svojich poznámkach skákal zo slovenčiny do francúzštiny a naopak. Prežíval som opojné prekvapenie keď som zistil, že sa viem vo francúzštine vyjadrovať rovnako obratne, ba možno i šikovnejšie než v slovenčine. Bol to výsledok mojej práce, odmena za moje úsilie, pocta mojej pevnej vôli. Dnes s rozpačitým prekvapením zisťujem, že mi niekedy chýbajú slová a výrazy v slovenčine, mojom rodnom jazyku, ktorý som dlhé roky ľahostajne zanedbával.

„Viete, ja to volám poznámky – ide vlastne o akýsi denník“, vysvetľujem uvoľnene. Áno, poznámky. Začal som denníkom, opatrne a hanblivo. Postupne som sa potom, krok za krokom, osmeloval a začal písať čím ďalej tým odvážnejšie úvahy a nápady. Sám som sa nad nimi potom divil, za niektoré som sa neskôr hanbil. Niektoré sa dali zmazať, niektoré však už zmazať nešli. Akoby som zašiel príliš ďaleko a v mojej hlave mi nejaký nový a neznámy princíp zakázal mazať ich. Zo začiatku to boli iba postrehy zo všedných dní, pocity, ktoré podľa môjho vtedajšieho názoru stáli za zmienku. Poznámky boli dosť stručné a často sa mi stávalo, že som prežitú pocity a vnemy v niekoľkých riadkoch nevedel opísať. Zvykol som si namýšľať, že proste prežívam veci príliš bohaté a komplikované na to, aby som ich (svojím) obmedzeným jazykom vedel plne zachytiť, vyobraziť. Rád som sa vtedy utápal vo frustrácii tých, ktorým vždy bolo súdené trápiť sa vznešenejším trápením – trápením umelcov a géniov.

Takto som o sebe zmyšľal. A šťastie ešte stále zmyšľam ! „Neskôr som pochopil, že na opísanie mojich bohatých zážitkov, pocitov a vnemov som vtedy ešte jednoducho nebol pripravený – bol som príliš netrpezlivý a lenivý hľadať“, dodávam pobavene, tváriac sa stále trochu prekvapene z vlastnej mladíckej hlúposti.

Nikdy by som nepovedal, že za prvými krokmi sa bude skrývať toľko neistoty a váhania. Človek by si povedal, že ten pravý spisovateľ raz jednoducho začne písať a hneď pochopí, že je to to, čo mu chýbalo, že sa v tom cíti dobre, že v tom chce pokračovať. U mňa to bol skôr sled úspešných a neúspešných pokusov, začiatkov a rozchodov. Tie trvajú dodnes. Čo sa mi však podarilo úspešne odbúrať je strach z toho, že sa zosmiešnim pred sebou a ostatnými. Dnes sa už nebojím, že to bude trápne. Čo ovšem neznamená, že to trápne nie je – len sa už jednoducho nebojím. Dopracoval som sa k tomu postupne. Stále na tom pracujem. Nebáť sa písať. „Povedal som si : „Chceš písať, tak piš !““, hovorím a vetu zakončujem nesileným smiechom, ku ktorému sa pripájam i ja, žurnalista. Chceš písať, tak piš... presne tak ! Je sto krát lepšie skúsiť a neuspieť, než nikdy neskúsiť a eventuálne sa i nikdy nestrápníť. Touto filozofiou postupne vznikali vám už určite známe krátke príbehy, ktoré sa preslávili svojím až zarážajúcim jednoduchým štýlom a neobyčajnou kombináciou dennej rutiny a mystiky. Chceš písať, tak piš... opakujem si stále dokola i dnes – sám, pred zrkadlom, na jednej strane stojí pán veľký spisovateľ, na strane druhej žurnalista, obyčajný tridsiatnik, ktorý rád číta, športuje a buduje slušne našliapnutú kariéru v jednom nemenovanom slovenskom vydavateľstve.

„Ten večný súboj medzi slovenčinu a francúzštinou zo sebou prináša nepríjemný pocit nepohodlia. Chcel by som si vybrať, buchnúť do stola a tým si jednoznačne vybrať. Ale nejde to. Musím robiť kompromis. Možno som si len vybral nesprávny model, možno som si ho sám naivne vybudoval. Možno som nebol stvorený nato, aby som mal rád jeden jazyk ale dva, ako dieťa ktoré od malička vyrastalo s oboma rodičmi.“ Čo k tomu dodať ? Tak pekne som si to povedal. Ako som sa mohol tak zbližiť sa francúzštinou ? Dlhú som vo Francúzsku žil. Cítim sa ešte stále ako Slovak ? Nie som ani Slovak ani Francúz. Už niekoľko mesiacov už nie som dokonca ani čistý Európan. Pán veľký spisovateľ by rád povedal, že som to, to a ešte to. Musím sa však krotiť. Nie som nič ! A vôbec mi to nevádi. Je mi takto dobre. Dnes je to v móde – okoreniť svoj pôvod štipkou exotiky. Som napoly Slovak, napoly Francúz... Som Američan z otcovej strany, Talian z matkinej... Všetci tí mudrlanti by urobili najlepšie, keby sa pozreli pravde do očí – nie sú nič, ani jedno, ani druhé. Nie sme nič. A už to je celkom dosť.

„Ale to sme už trochu odbočili“, poznamenávam akoby mimochodom. Držať sa položených otázok. To bol vždy môj problém. Nevieť čím to je. Možno sa nechám príliš rýchlo a ľahko ovplyvniť okolím, v tomto prípade žurnalistom – mnou. Možno príliš ľahko a zbytočne v hlave konšpirujem o názoroch a reakciách ostatných, ešte skôr než stihnem sformulovať svoj vlastný názor na vec. A to ma vždy ťahá do bočných uličiek, preč od hlavnej témy, preč od otázky, ktorá je jasná a väčšinou nenápadne zvädza k jasnej odpovedi. Je to taká moja malá zlá vlastnosť. Ako veľký pán spisovateľ si ich predsa môžem pár dovoliť. I to je výhoda známych a uznávaných – ich zlozvyky a neresti sa akosi ľahšie prehliadajú, ľahšie odpúšťajú. Nie sú predsa známi a uznávaní len tak pre nič za nič. Ich malé zlozvyky a neresti sú nevyhnutnou cenou za to, čo pre nás všetkých robia. Ako ja, pán veľký spisovateľ, píšem práve teraz pre vás. Moje nedostatky by ma hrýzli oveľa viac, keby som si písal len tak sám pre seba. „Takto som začínal“, spomínam si trochu zasnene na svoju malú izbičku, kde som – skrytý pred celým svetom – začal písať svoje prvé pokusy. Skrytý a sám... „Ešte stále sa samoty bojíme a haníme ju zlými prívlastkami. Ešte stále sme sa s ňou nenaučili správne pracovať. Ale viete, samota je výzva, je to potenciál, je to nástroj. Nie som jediný, ktorý s ňou skúša experimentovať. Verím, že sa to raz naučíme.“

Čítanie a písanie tiež nebolo v stredoveku príliš obľúbené – široká verejnosť ho považovala za zbytočné a dokonca ho niekedy spájala s bosoráctvom“, dodávam vážne na túto tému. Usmievam sa a do svojho poznámkového bloku som si stručne zapisujem paralelu „samota ⇔ písanie a čítanie v stredoveku?“ – čo sa človek nedozvie pri robení takýchto rozhovorov so zaujímavými ľuďmi !

Som si zaujímavý ? Áno, priznávam si do zrkadla, skromne a s úsmevom. My dvaja to niekam dotiahneme. Ja, veľký pán spisovateľ, budem písať a hovoriť veľké veci a ja, žurnalista, ich budem šíriť a predávať verejnosti. A vy ? Ste si zaujímaví ? Opýtajte sa do zrkadla ! A skúste pritom na chvíľu zabudnúť na hranú slušnosť a skromnosť, ktorú od vás bontón vyžaduje. Ste ? Tak je to dobre. A prečo ? Lebo si myslíte, že tam vonku je pár ľudí pre ktorých zaujímaví ste ? Takto zmýšľajú slabosi. Alebo ste si zaujímaví vašou kariérou ? Ste šikovní, ambiciózni a dynamickí... Pardon, pri tomto slogane sa už akosi neviem ubrániť ironickému úsmevu. Ste si zaujímaví svojimi zážitkami, svojou rodinou, deťmi, ktoré ste úspešne vychovali, svojím účtom v banke, svojím temperamentom, pevnou vôľou, autoritatívnou povahou, svojimi pokusmi zísť z vyšľapanej cesty a vydať sa proti prúdu, cestovaním, svojím odhodlaním obetovať sa pre tých, ktorých ľúbite... ? Nieže by ma to zaujímalo. Ale vás by malo. Čím som si zaujímavý ja ? Napríklad i týmito riadkami. Sú pre mňa sto krát zaujímavejšie a úprimnejšie ako nejaká dobre našliapnutá kariéra vo veľkej medzinárodnej spoločnosti. Nie je to ale med lízať. S prekvapením zisťujem, že veľkého pána spisovateľa ani zďaleka neplatia tak dobre ako priemerného menežera vo veľkej medzinárodnej spoločnosti. Na tom by som mal ako žurnalista popracovať. „To je ale dvojsečná zbraň. Viete, peniaze, úspech u širokej verejnosti a prestíž s ním spojená – to všetko človeka, ktorý tvorí do istej miery korumpuje. Hovorí sa, že umelci nemajú zmysel pre praktický život. Odhliadnuc od toho, či im naozaj od prírody nebol daný alebo sa mu vedome otočili chrbtom, si myslím, že sú umelcami práve vďaka tomu. Pre tvoriaceho človeka je totiž i praktický život formou korupcie. Praktický život je umenie prežiť. Ale žiť je niečo iné – znamená to i robiť hlúposti, opakovať tie isté chyby, platiť za ne, skúšať bez očakávania úspechu“, dodávam vážne a na chvíľu sa odmlčím. Zase odbočujem od témy. Mimochodom sa ani nepovažujem za umelca – to je veľké slovo ! Nemá byť ale tento rozhovor o mne, o veľkom pánovi spisovateľovi ? No tak si z času na čas musím povoliť uzdu a trochu sa rozropávať. Ináč by som toho veľa nepovedal. Koniec koncov sa to mne, žurnalistovi celkom páči. Áno, áno, už si to zapisujem v skratkách do poznámkového bloku.

Rozhovor sa nám pomaly chýli ku koncu. „Ubehlo to rýchlo. Určite by sme sa ešte mali o čom rozprávať ale čas nás nepustí“, nadhodím úzkostlivo, akoby som sa týmito slovami chcel ospravedlniť. Ako veľký pán spisovateľ tomu ale na druhej strane rozumiem. „Žijeme v rýchlej dobe“, dodávam sucho. Odpovedal som vôbec na otázku prečo som začal písať ? A pochopil som svoju odpoveď ? Je dôležité, aby som to ako žurnalista vedel správnne poskladať do článku, zachovať ideu. A aká tá idea vlastne je ? Bol to pokus. Áno, celý článok by sa dal zhrnúť do jednej vety. Teraz si to uvedomujem. Musel som to skúsiť. Niekedy mi pomáha, keď sa po dlhej dobe pozriem do televízie. Áno, vidieť hlúpych ľudí vykrikovať hlúpe veci, to človeku vie zdvihnúť sebavedomie. Ako pán veľký spisovateľ sa však presne kvôli tomu niekedy cítim neveriteľne sám. O samote som tu dnes už pár slov povedal, nebudem to rozoberať ďalej. Bol to pokus. Na začiatku nebol žiaden cieľ ani plán, len obyčajný pokus. Pokus o niečo nové, pokus nájsť alternatívu, pokus nájsť seba samého. Nevieť povedať, či bol vydarený. Pán veľký spisovateľ si možno zajtra vo vani napustenej teplou vodou, hneď vedľa zrkadla, podreže žily. Možno dokonca ešte pred tým, než sa mu široká verejnosť stihne vysmiať. Alebo ešte horšie – vôbec si ho nevšimnúť. Takto možno zomrie pán veľký spisovateľ – keď náhle a nečakane zapochybuje o svojom talente, o tom, že písať vie a že i má o čom – stratí dôvod žiť. A ak zomrie, zomrie s ním i časť mňa. Vedenia sa ujme priemerný tridsaťročný žurnalista. Čo bude vlastne bez pána veľkého

spisovateľa robiť ? Nefilozofujme však príliš o tom, čo bude zajtra. Dnes ešte žijem. A žijem tak, ako nikdy predtým. Prečo som začal písať ? Pretože si myslím, že si mám čo povedať.